

Nr 222.

Ankom till riksdagens kansli den 18 juni 1946 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1946/47 till understöd åt folkhögskolor jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkt 200, s. 367 och 368 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ekle-siastikärenden för den 4 januari 1946) föreslagit riksdagen att till Folkhögskolor: Understöd för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 2 630 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebär en anslagshöjning av automatisk natur med 180 000 kronor.

Någon ändring av gällande statsbidragsgrunder har icke ifrågasatts av vare sig skolöverstyrelsen eller departementschefen.

I samband härmed har utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gustaf Karlsson* (I: 90) och den andra inom andra kammaren av herrar *Svensson* i Ljungskile och *Malmberg* i Skövde (II: 240), i vilka hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t i samband med frågan om understöd till folkhögskolor hemställa, att för de fortsättningskurser, som skola anordnas under budgetåret 1946/47, måtte föreskrivas, att statsmedel bör utgå som bidrag till lärares avlöning, beräknat efter högst 1 000 kronor för varje läsperiod om fyra veckor, dock högst 6 000 kronor, samt att folkhögskolan skall äga rätt att anordna högst tre fortsättningskurser till vardera av första och andra årskurserna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Elon Andersson* och *Albertsson* (I: 56) och den andra inom andra kammaren av herr *Malmberg* i Skövde *m. fl.* (II: 96), i vilka hemställts,

att riksdagen måtte besluta ingå till Kungl. Maj:t med hemställan om en allsidig utredning angående folkhögskolans framtida utveckling och utbyggnad under statens medverkan med beaktande av i motionerna anförda synpunkter;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ivar Persson m. fl.* (I: 208) och den andra inom andra kammaren av fru *Nordgren m. fl.* (II: 326), i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att Kungl. Maj:t måtte utreda frågan om beviljande av statsbidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolorna och därefter för riksdagen framlägga förslag i ärendet.

Beträffande innehållet i motionerna I: 56 och II: 96 hänvisas till motionen II: 96. I fråga om övriga motioner hänvisas till den nedan lämnade redogörelsen.

Motionerna I: 90 och II: 240.

Det i motionerna framställda yrkandet syftar till viss ändring i grunderna för statsbidrag till de fortsättningskurser vid folkhögskolorna, till vilka statsbidrag första gången anvisades av 1945 års riksdag efter förslag av Kungl. Maj:t. De för fortsättningskurserna gällande bestämmelserna finnas intagna i statsliggaren, s. 657 f.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat skolöverstyrelsens utlåtande över ifrågavarande motioner. Överstyrelsen har i sin tur inhämtat yttrande i ämnet av folkhögskolinspektören.

Folkhögskolinspektören har framhållit följande.

I föreliggande motioner behandlade statsunderstödda fortsättningskurser komma för första gången att anordnas i anknypning till huvudkursen (vinterkursen) 1945/46 vid folkhögskolorna. Någon erfarenhet av sådana kurser föreligger alltså för närvarande icke. Först sedan fortsättningskurserna någon tid prövats torde det vara möjligt att uttala sig om huruvida ett samarbete de olika folkhögskolorna emellan vid kursernas anordnande är möjligt. De av motionärerna framförda skälen emot möjligheten av ett samarbete synas mig icke i alla delar övertygande. Enligt gällande bestämmelser kan vid folkhögskola samtidigt anordnas dels till första årskursen, dels till andra årskursen anknuten fortsättningskurs. Motionärerna önska möjlighet att utöka antalet samtidigt pågående fortsättningskurser. Detta, som icke torde vara något allmänt önskemål inom folkhögskolan, synes mig på de flesta håll komma att omöjliggöras genom bristen på kompetenta lärare för ett större antal fortsättningskurser samtidigt. Om även någon folkhögskola skulle ha möjlighet att samtidigt anordna ett större antal fortsättningskurser, synes den omständigheten, att fortsättningskurserna enligt riksdagens beslut böra anordnas försöksvis, tala för en viss varsamhet beträffande antalet samtidigt anordnade fortsättningskurser. För samma sak talar det förhållandet, att det för kurserna beräknade statsanslaget torde ha föreslagits med utgångspunkt

från antagandet av att inte alla skolors hela kapacitet redan från början skulle tagas i anspråk för försöksvis anordnade fortsättningskurser.

Hänvisande till det sålunda anförda får jag vördsamt föreslå, att överstyrelsen som sin mening måtte uttala, att eventuella förändringar beträffande föreskrifterna för statsunderstödda fortsättningskurser vid folkhögskolorna torde böra anstå, till dess att någon erfarenhet vunnits beträffande kurserna i fråga.

Skolöverstyrelsen har anfört följande.

I motionerna föreslås sådan ändring av bestämmelserna rörande fortsättningskurser vid de statsunderstödda folkhögskolorna, att en utökning av antalet samtidigt pågående kurser skulle kunna möjliggöras. Enligt nu gällande bestämmelser har antalet fortsättningskurser begränsats till en kurs i samband med folkhögskolans första årskurs och till en kurs i samband med andra årskursen, omfattande 4—12 veckor. Genom denna begränsning av antalet fortsättningskurser hindras — påpeka motionärerna — en skola, som har tillräckligt antal elever för flera specialkurser, att anordna olika kurser med olika ämnesgrupper.

Såsom överstyrelsen tidigare framhållit, vore det önskvärt, att en uppdelning i specialgrupper efter elevernas olika intressen kunde ske i större utsträckning än vad nuvarande bestämmelser lämna möjlighet till. På grund av att ovannämnda fortsättningskurser ännu befinna sig på försöksstadiet och då några resultat av verksamheten i fråga ännu icke kunnat redovisas, är överstyrelsen emellertid för närvarande icke beredd att förorda någon ändring i gällande bestämmelser. Sedan verksamheten pågått någon tid, synes det vara lämpligt att underkasta bestämmelserna en översyn, varvid det av motionärerna framförda önskemålet jämväl bör bli föremål för uppmärksamhet. På grund härav får överstyrelsen föreslå, att ifrågakvarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Motionerna I: 208 och II: 326.

I förevarande motioner anföres följande.

Det har sedan gammalt rått ett nära samband mellan folkhögskolorna och lantmannaskolorna i vårt land. Ofta ha en folkhögskola och en lantmannaskola varit förlagda till samma ort och använt gemensamma lokaler. Delvis har också undervisningen i de båda skolorna skötts av samma lärarpersonal. Vanligtvis ha också de bägge skolformerna haft samma elevklientel. Manliga ungdomar, som velat skaffa sig teoretisk utbildning för jordbrukarens yrke, ha först genomgått folkhögskolans första årskurs, och sedan sökt inträde i lantmannaskolan. För inträde i denna har också krävts antingen genomgången folkhögskolekurs eller också motsvarande kunskaper.

Numera söker man att göra lantmannaskolorna fristående från folkhögskolorna och helst förlägga dem till andra orter, där det finns möjlighet att erhålla skoljordbruk. Men oaktat detta blir det givetvis även i fortsättningen i stor utsträckning samma elever i de båda skolorna. Statsmakterna ha också t. ex. i fråga om tilldelningen av stipendier åt elever i de båda skolformerna tillämpat likartade regler, fastän stipendieanslagen utgå på olika huvudtitlar.

Vid 1939 års riksdag beslöts i samband med godkännande av viss omorganisation av den lägre lantbruksundervisningen, att statsbidrag skulle lämnas till byggnadsarbeten vid såväl lantmanna- som lanthushållsskolor. Det beräknades då att ett belopp på 600 000 kronor årligen under tio år skulle ställas till förfogande för detta ändamål, men på grund av tvånget för staten att spara under krisåren nedsattes detta belopp. I år har emellertid en väsentlig höjning begärts. Statsbidrag utgår för nybyggnadsarbeten med ett belopp, som motsvarar tre fjärdedelar av byggnadskostnaderna.

Det är givet, att statsbidragen till byggnadsarbeten utgöra en stor ekonomisk fördel för den lägre lantbruksundervisningen. En sådan fördel kommer däremot icke folkhögskoleverksamheten till del. Huvudmännen för de olika folkhögskolorna få själva bekosta alla erforderliga byggnadsarbeten, i den mån de icke kunna få bidrag härtill från privat håll eller från statens lotterimedel. Från lotterimedelsfonden ha bidrag lämnats till en del folkhögskolor, men konkurrensen om lotterimedlen är hård, varför bidragen därifrån till folkhögskolornas byggnadsarbeten ingalunda motsvarat behovet.

I stor omfattning utgöra landstingen huvudmän för folkhögskolor, och i dessa fall ha de ekonomiska problemen i samband med nybyggnader eller ombyggnader för folkhögskolornas räkning i regel kunnat ordnas tillfredsställande. Men drygt hälften av folkhögskolorna äges av enskilda föreningar eller stiftelser, vilkas ekonomiska resurser i många fall äro mindre goda. För huvudmännen av denna kategori skulle det vara en välkommen lättnad om statsbidrag till byggnadsarbeten kunde lämnas. Även för landstingen skulle detta innebära en lättnad, då utdebiteringen av landstingsskatt åtminstone i vissa län är ganska hög. Men även ur rent principiella synpunkter är statsbidrag för det angivna ändamålet befogat. Som redan framhållits är det nämligen i stort sett samma elevklientel, som söker sig till folkhögskolorna samt lantmanna- eller lanthushållsskolorna. Då statsmakterna dragit konsekvensen av detta genom likartade bestämmelser för stipendietilldelningen, borde det även vara rimligt och rättvist, att statsbidrag till folkhögskolebyggnader utginge på liknande villkor som till byggnadsarbeten för lantmanna- och lanthushållsskolor. Beträffande medelsbehovet anse vi oss icke kunna framlägga något förslag, utan det torde få bero på Kungl. Maj:t att utreda denna fråga och därefter framlägga förslag för riksdagen. Även frågan om bidragsprocenten torde böra behandlas på samma sätt. Vi ifrågasätta emellertid om icke likformighet mellan folkhögskolorna samt lantmanna- och lanthushållsskolorna därvidlag borde komma till stånd.

Utskottet.

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag.

Vad angår det i motionerna I: 90 och II: 240 framställda yrkandet vill utskottet i likhet med skolöverstyrelsen framhålla, att de i motionerna åsyftade fortsättningskurserna ännu befinna sig på försöksstadiet och att några resultat av verksamheten i fråga därför icke hittills kunnat redovisas. Sedan verksamheten pågått någon tid synes det emellertid — såsom överstyrelsen jämväl framhållit — vara lämpligt att underkasta bestämmelserna rörande statsunderstödda fortsättningskurser vid folkhögskolorna

en översyn, varvid de i motionerna framförda önskemålen torde böra bli va föremål för uppmärksamhet. På grund av vad sålunda anförts har utskottet icke funnit sig böra tillstyrka bifall till motionerna I: 90 och II: 240.

Vidkommande de till statsutskottets förberedande handläggning remitterade motionerna I: 56 och II: 96 får utskottet erinra om att vid innevarande års riksdag i två likalydande motioner I: 244 och II: 380 hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en förutsättningslös, allsidig och ingående utredning rörande hela problemkomplexet om yrkesskolornas och folkhögskolornas ställning och uppgifter i samhället samt att därvid måtte beaktas i motionerna angivna synpunkter. Sistnämnda motioner remitterades, motionen I: 244 till första kammarens första tillfälliga utskott och motionen II: 380 till andra kammarens första tillfälliga utskott. I sitt utlåtande nr 8 hemställde första kammarens första tillfälliga utskott att motionen I: 244 icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda. Denna hemställan bifölls av första kammaren. I sitt utlåtande nr 12 hemställde andra kammarens första tillfälliga utskott, att andra kammaren — med biträdande av första kammarens i ärendet fattade beslut — för sin del måtte besluta, att motionen II: 380 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Andra kammaren biföll ifrågavarande hemställan. Med hänsyn till att riksdagen sålunda funnit sig böra avböja motionsvis gjorda yrkanden, avseende skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning av frågor av likartad innebörd som de i motionerna I: 56 och II: 96 framställda anser sig utskottet icke böra tillstyrka bifall till vad i sistnämnda motioner hemställts. Utskottet vill dock i detta sammanhang framhålla, att enligt utskottets mening goda skäl tala för att en undersökning kommer till stånd rörande folkhögskolans framtida ställning och utbyggnad under statens medverkan. Utskottet utgår ifrån att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på detta spörsmål. Resultatet av för närvarande pågående utredningar rörande folkskolans ställning i skolororganisationen torde dock måhända böra avvaktas innan problemen angående folkhögskolan upptagas till övervägande. Härvid torde även de i motionerna I: 208 och II: 326 angivna spörsmålen, vilka jämväl berörts i första kammarens första tillfälliga utskotts och andra kammarens första tillfälliga utskotts omförmälda utlåtanden nr 8 och nr 12, böra göras till föremål för närmare omprövning.

Med hänsyn till vad sålunda anförts avstyrker utskottet bifall till motionerna I: 56 och II: 96 samt I: 208 och II: 326.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

a) att riksdagen må till *Folkhögskolor: Understöd* för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 630 000 kronor;

b) att motionerna I: 90 och II: 240 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

- c) att motionerna I: 56 och II: 96 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;
 d) att motionerna I: 208 och II: 326 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 18 juni 1946.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Lindström, Karl Andersson, Mannerskantz, Gustaf Karlsson, Ekströmer, Petersson, Johan Eric Ericson, Gustav Emil Andersson, Rosenberg* och *Ivar Persson*; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Ward, Falla, Bergström, Rubbestad, Andersson* i Malmö, *Mårtensson, Malmborg* i Skövde, *Lindholm* och *Holmström*.

Reservationer:

1) av herrar *Mannerskantz* och *Falla*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava följande lydelse:

»Utskottet tillstyrker — — — ifrågavarande förslag.

Vad angår — — — och II: 240.

Vidkommande de — — — motioner hemställts. De i motionerna I: 208 och II: 326 angivna spörsmålen hava jämväl berörts i första kammarens första tillfälliga utskotts och andra kammarens första tillfälliga utskotts omförmälda utlåtanden nr 8 och nr 12»;

2) av herr *Ivar Persson*.